

A.G. GRIGORYANS

ATROFIMIZDAGI OLAM

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
1-sinfi uchun darslik

12-nashri

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi
vazirligi tasdiqlagan

Cho'lpox nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2015

UO'K: 504.06(075)
KBK 20.1(50')ya71
G 84

502 (075)-Атрофия номидаги
муродларга келиши

Mas'ul muharrir: **Akbar Bahromov**

Taqrizchilar:

Nusrat Alimqulov –

Nizomiy nomidagi TDPU dotsenti, geografiya fanlari nomzodi;

Nazira Ahmedova –

Respublika Ta'lif markazi «Boshlang'ich ta'lif» bo'limi boshlig'i;

Mazmuna Jalilova –

Olmaliq shahridagi 18-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Shartli belgilar:

— savollar;

— multimedia ilovasi;

— dars tugadi.

Grigoryans, Aida Gaykovna

G 84 Atrofimizdag'i olam: 1-sinf uchun darslik. /A.G. Grigoryans – 12-nashri. – T.: Cho'pon nomidagi NMIU, 2015. – 56 b.
ISBN 978-9943-05-730-2

UO'K: 504.06(075)
KBK 20.1(50')ya71

Ushbu nashrda oid barcha huquqlar himoya qilinadi va Cho'pon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyiga tegishlidir. Undagi matn va rasmlarni nashriyot roziligidisiz to'liq yoki qisman ko'chirib bosish taqiqlanadi.

«Respublika maqsadli kitob jamg'armasi mablag'larini hisobidan chop etildi».

ISBN 978-9943-05-730-2

Alisher Navoiy

nomidagi

O'zbekiston MK

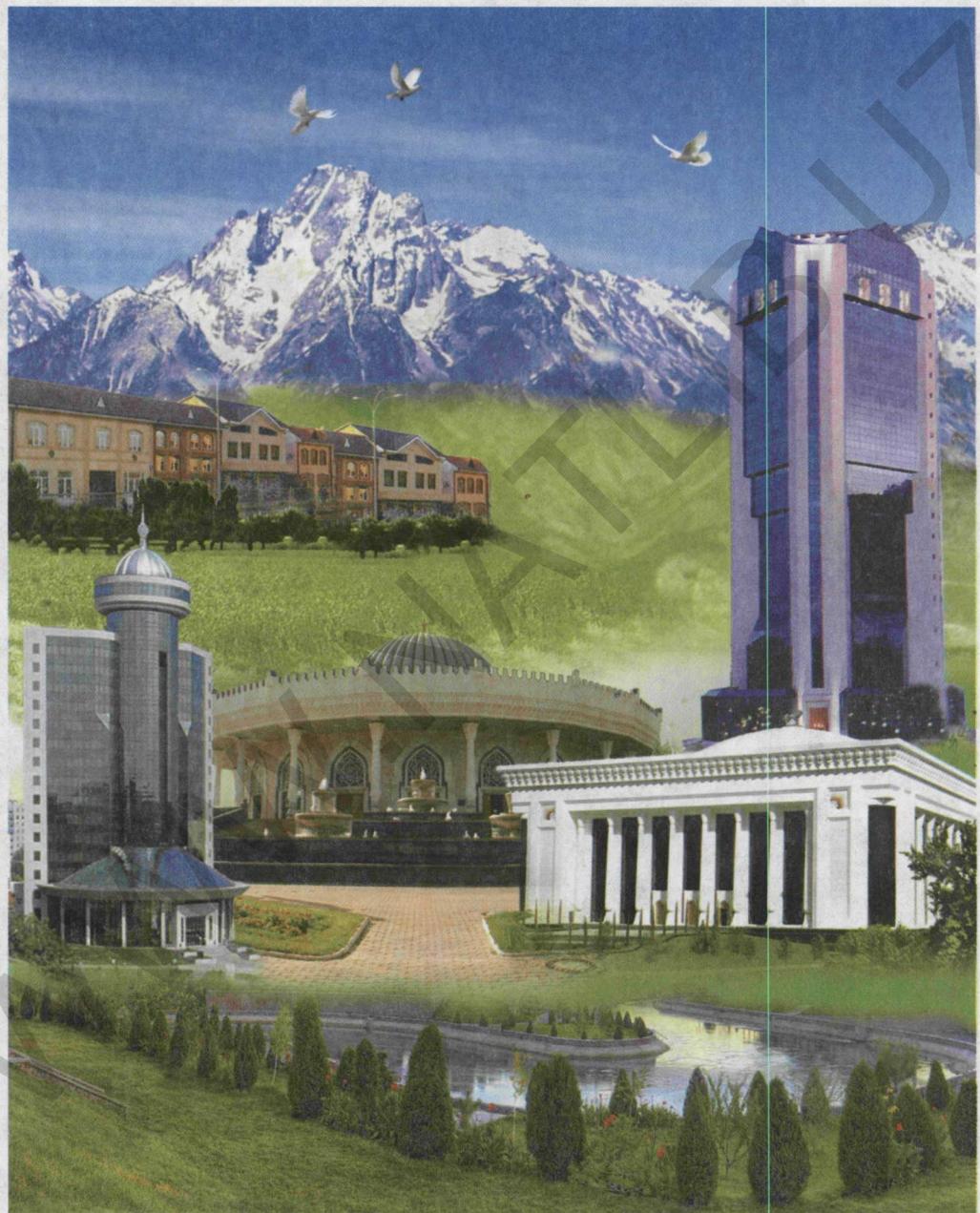
2015/116
A77D1

1044049
091

© Cho'pon nomidagi NMIU, 2014
© Cho'pon nomidagi NMIU, 2015

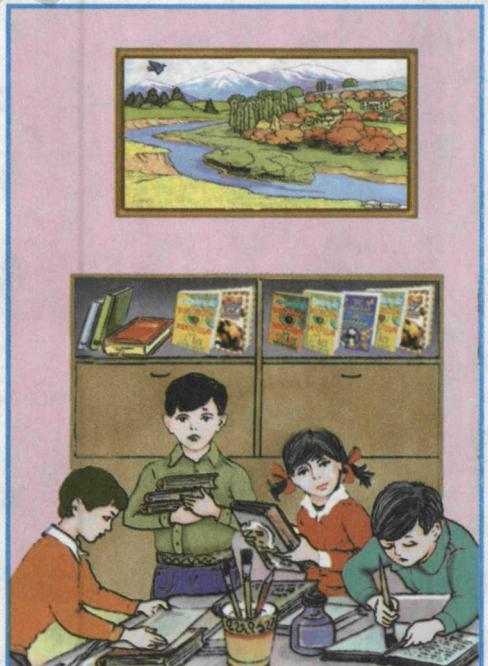
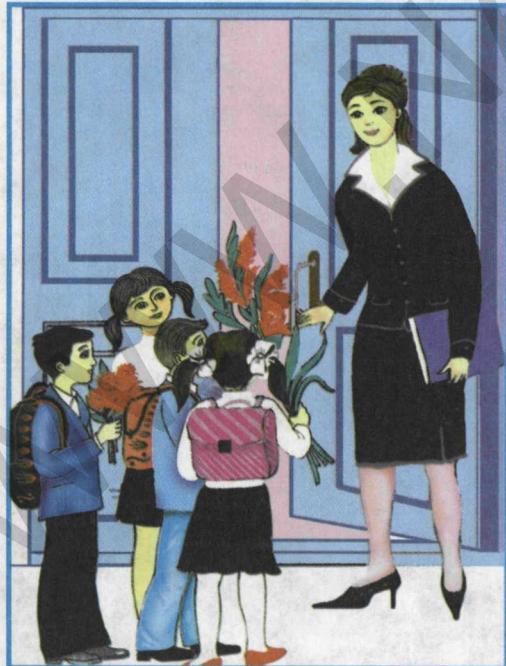

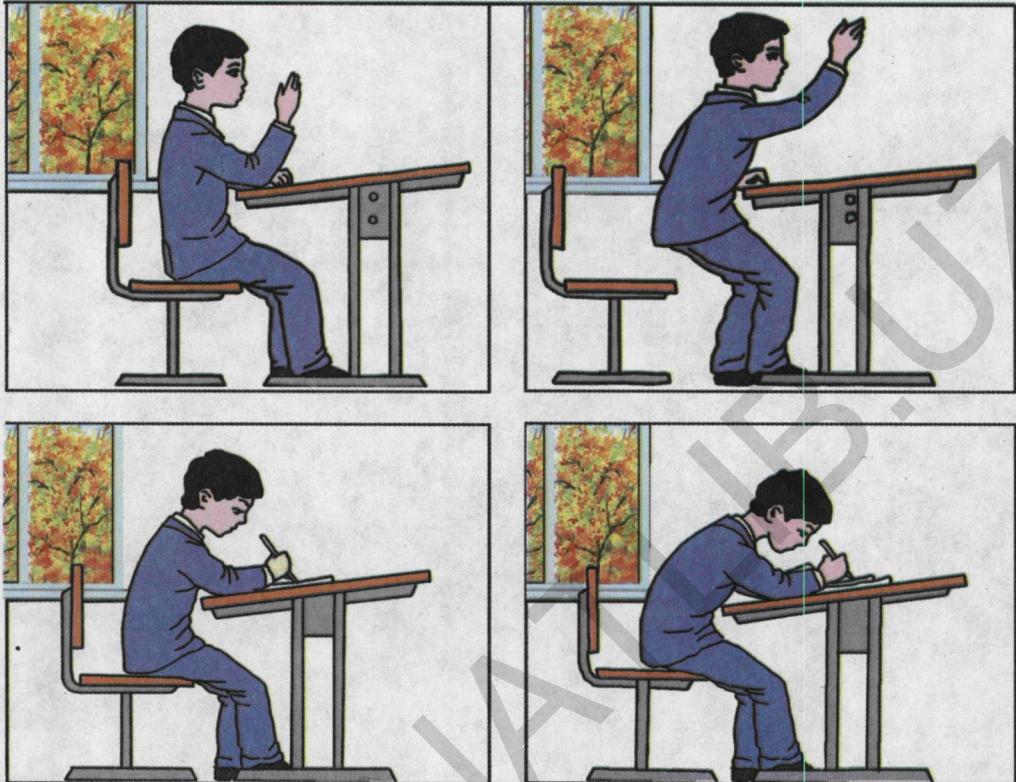
MEN VA ATROFIMDAGI OLAM

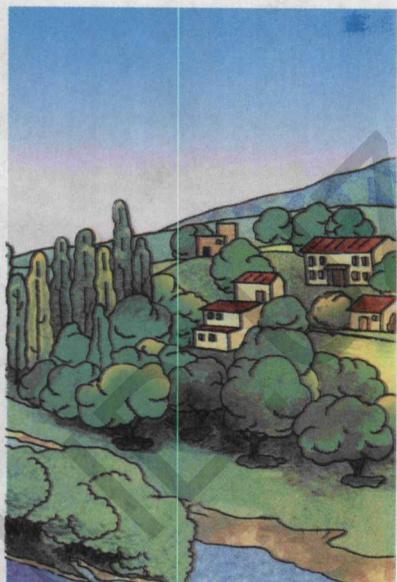
BIZNING MAKTAB

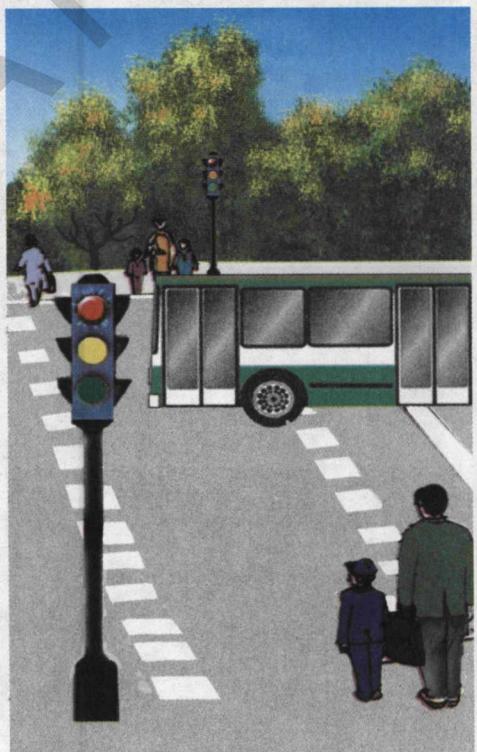
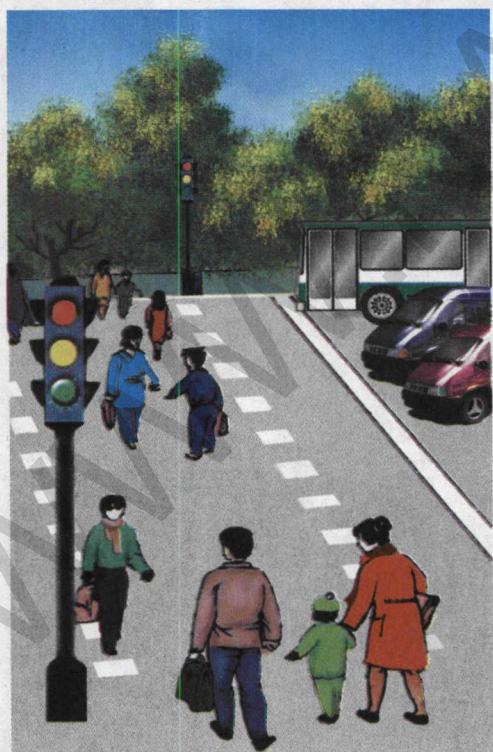

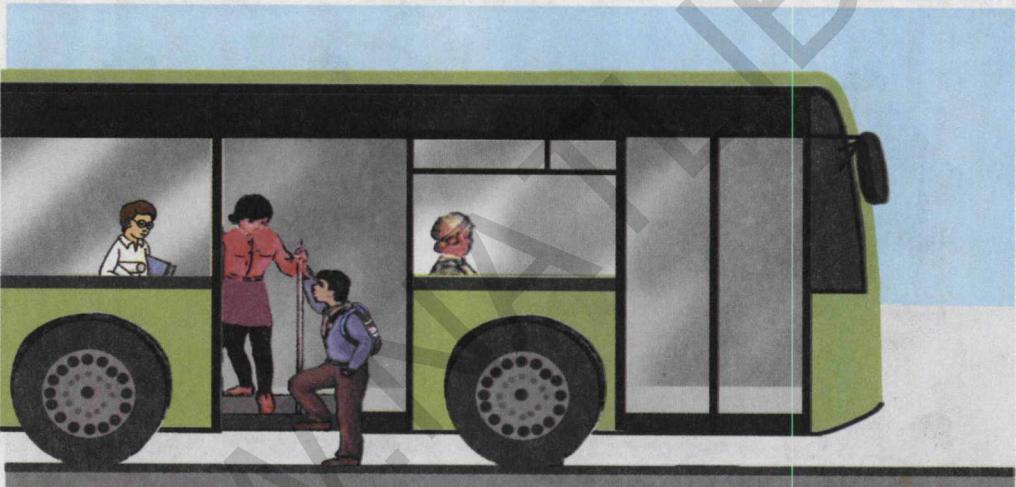
BIZNING MAHALLA

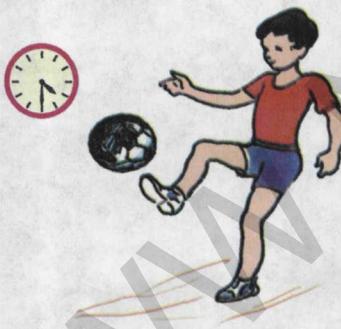
KO'CHADA YURISH QOIDALARI

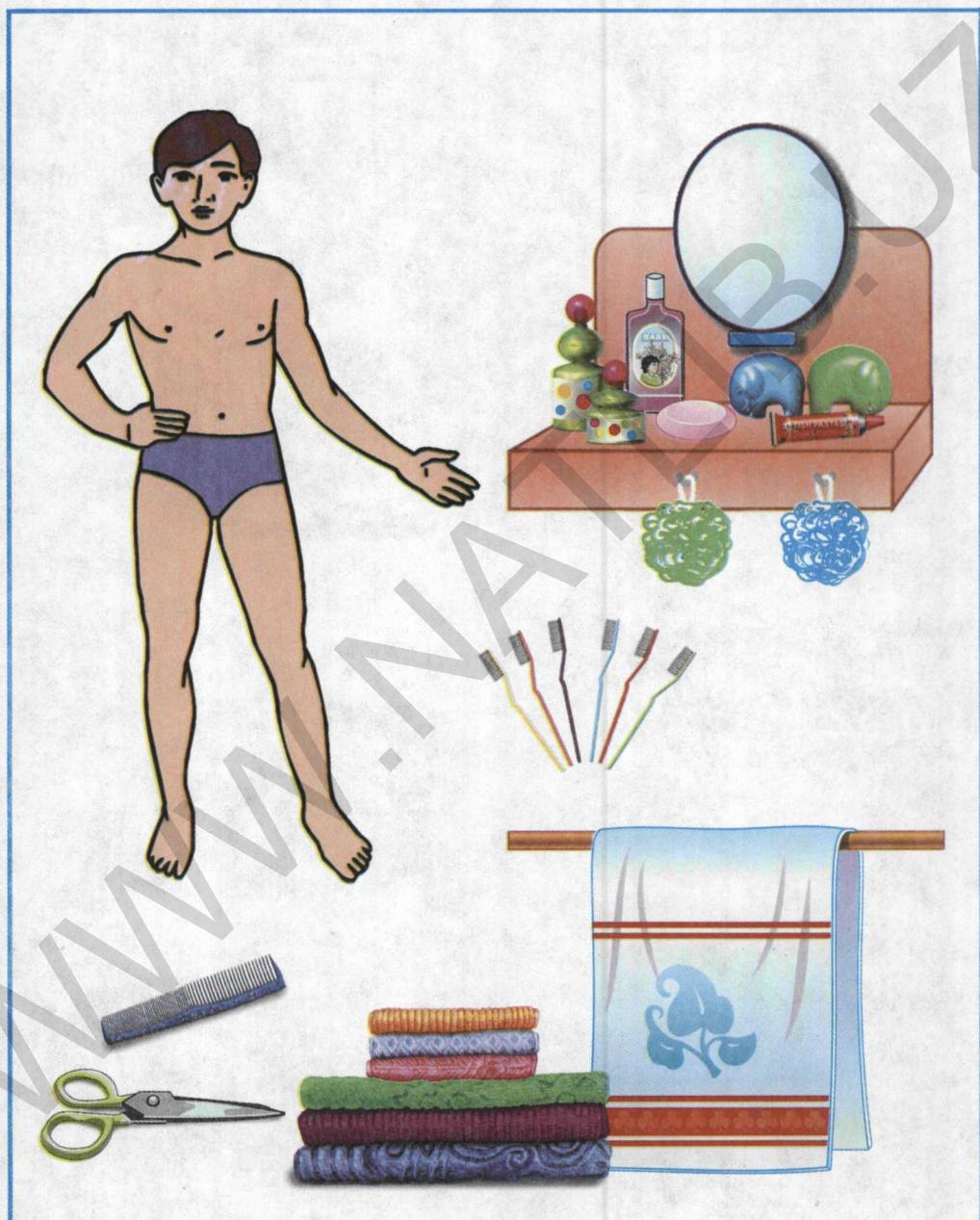

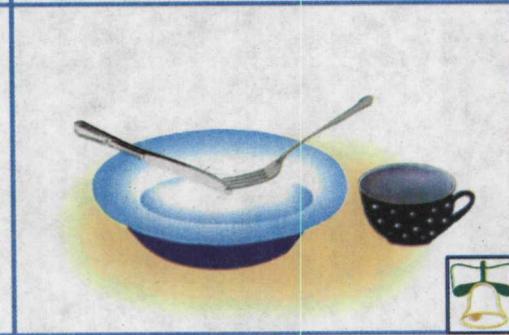
O'QUVCHINING KUN TARTIBI

SHAXSIY GIGIYENA

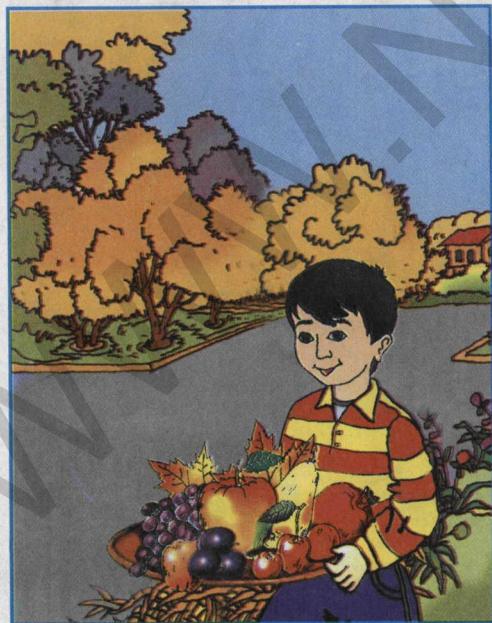
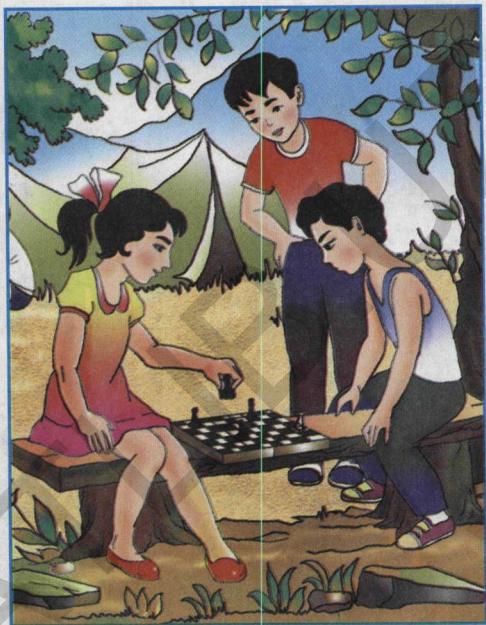
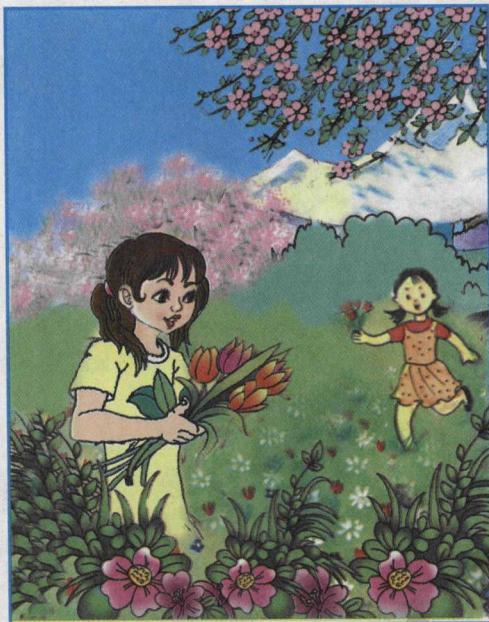

QUYOSH

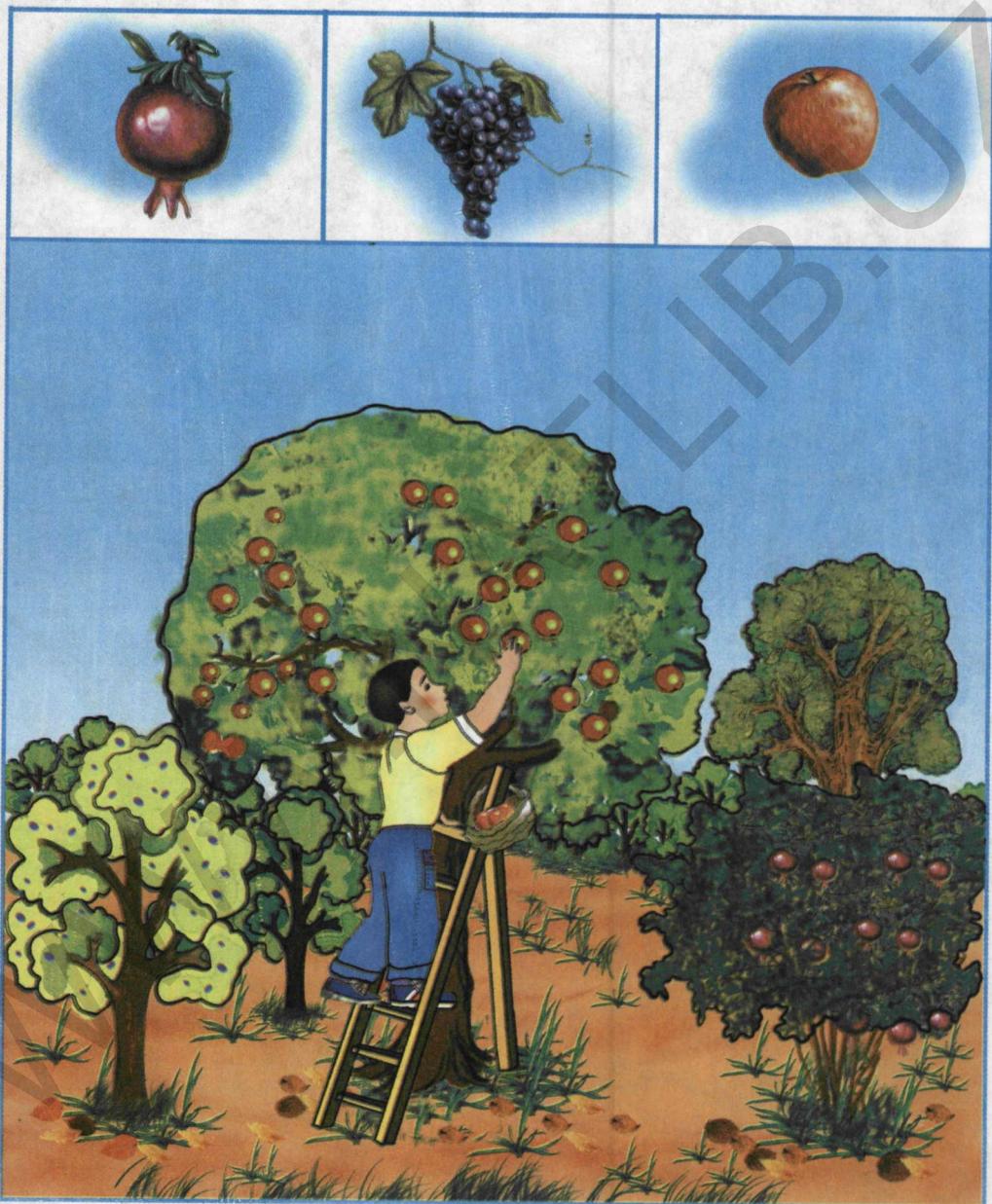

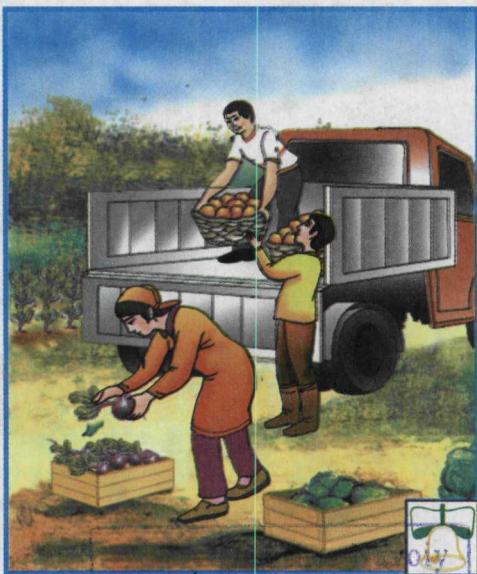
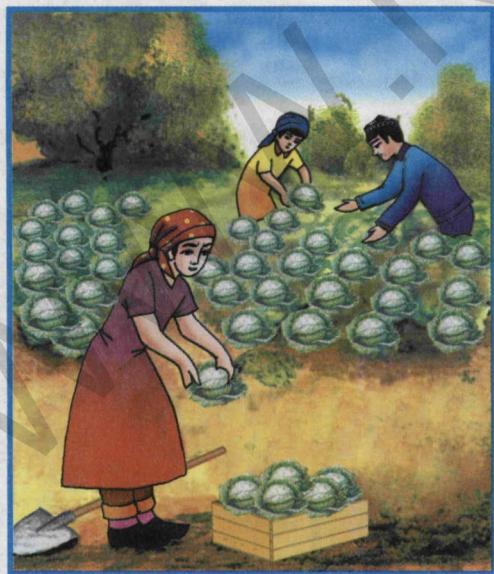
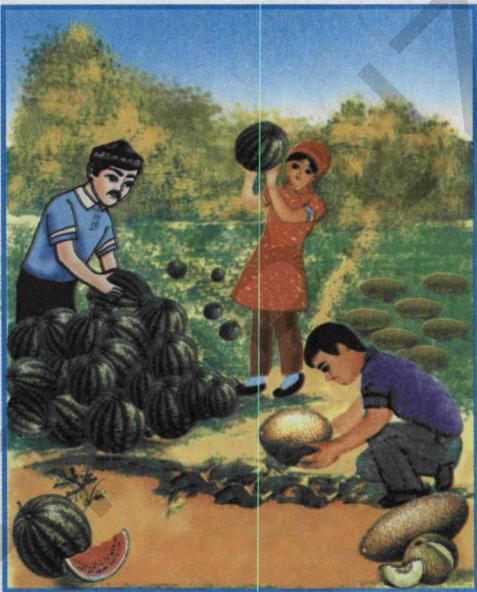
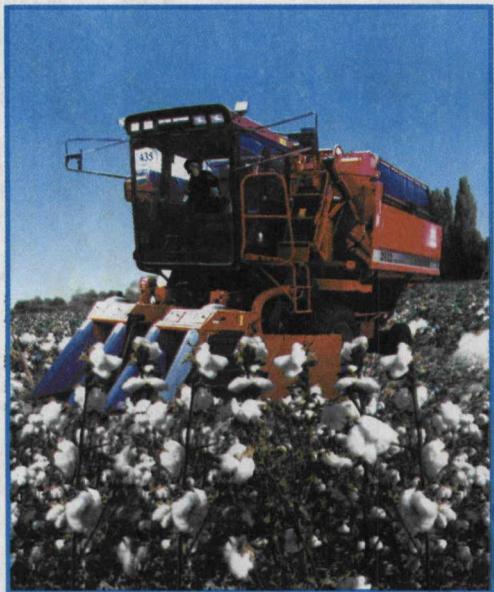
YIL FASLLARI

O'SIMLIKLARNING KUZGI HAYOTI

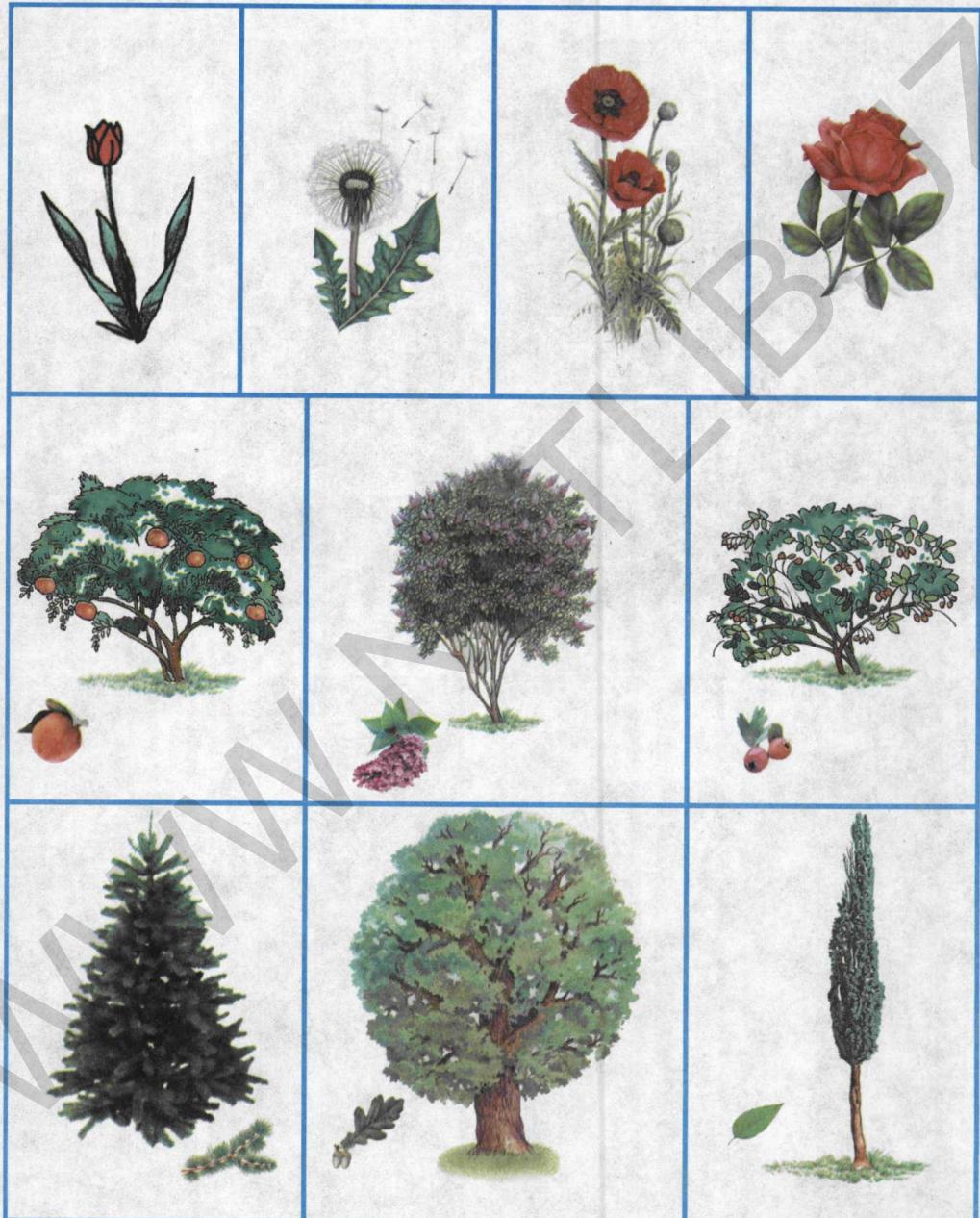
KISHILARNING KUZDAGI MEHNATI

2 – Atrofimizdagি olam

O'SIMLIKLAR OLAMI

O'SIMLIK QISMLARI

GULZOR

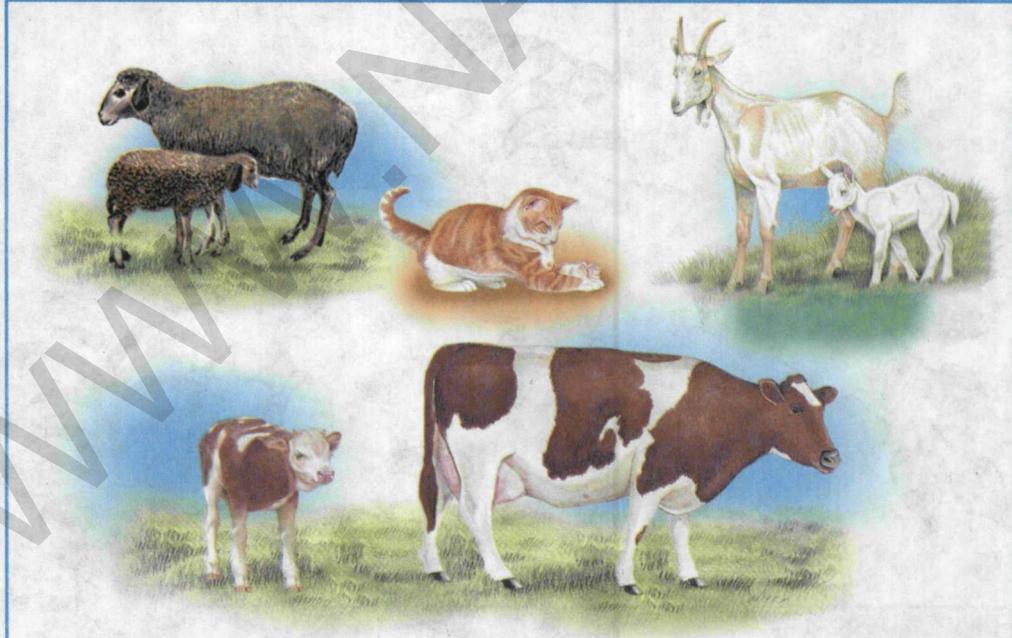
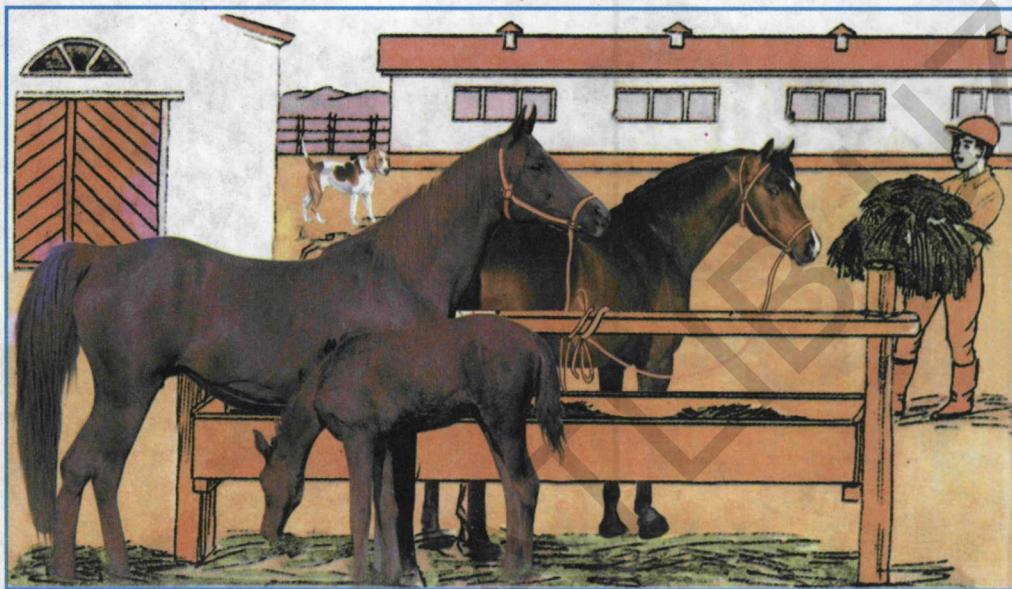

XONA O'SIMLIKLARI

UY HAYVONLARI VA PARRANDALAR

YOVVOYI HAYVONLAR

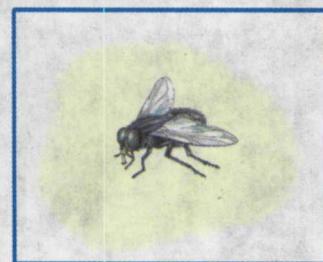
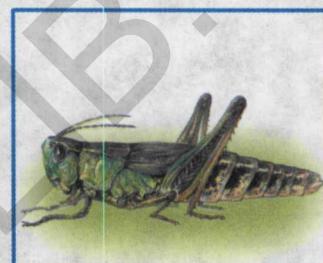
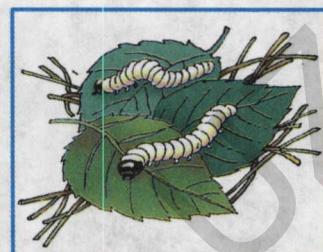

QUSHLAR

HASHAROTLAR

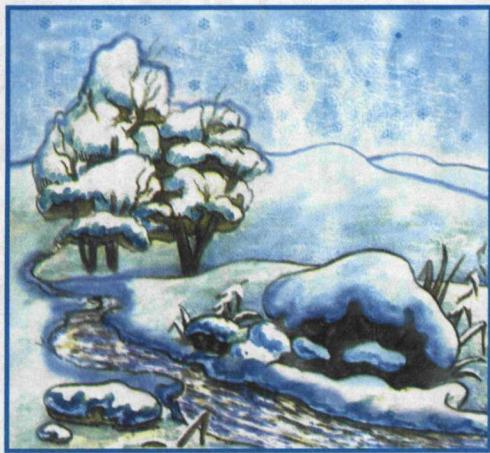
Hasharotlar dalalarda, bog'larda uch-raydi.

Asalari, chumoli, ipak qurti, xonqizi foydali hasharotlardir. Foydali hasharotlarga ziyon yetkazmaslik kerak.

Mart qo'ng'izi, pashsha, chivin, chigirtka – zararli hasharotlar.

QISH

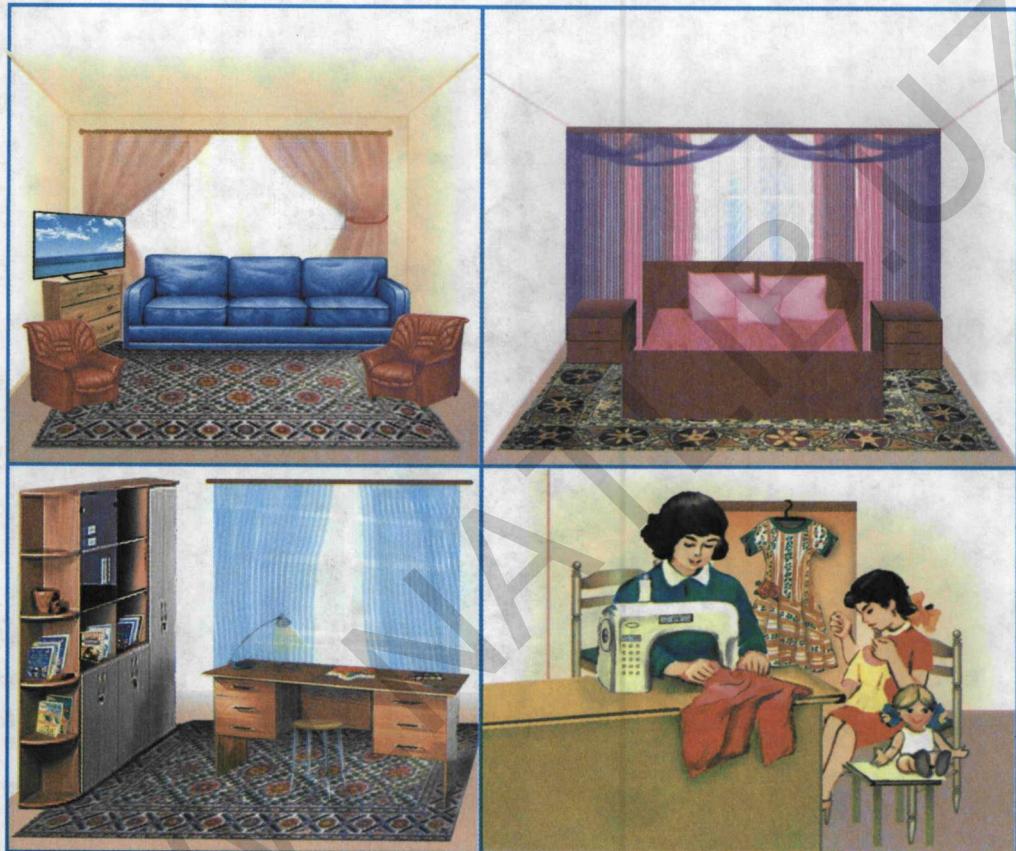
Qish keldi. Sovuq tushib, qor yog'-di. Daraxtlar uyquga ketdi.
Qishda kunlar qisqa bo'ladi. Hamma is-siq kiyim kiyadi.

31-dekabrda yangi yilni kutib olamiz.

YANGI YIL

BIZ FOYDALANADIGAN JIHOZLAR

Bizning uyda stol, stal, divan, kursi, kiyim va kitob javonlari bor.

Kiyim javoniga kiyim-kechaklar osib qo'yilgan. Kitob javonida turli xil kitoblar turadi.

Uy jihozlarini ehtiyot qilish kerak.

OSHXONADA

Bizning oshxonada turli idish-tovoqlar bor. Qozonda ovqat pishirildi. Choygumda choy qaynatiladi. Ovqat pishirishda gazdan foydalanamiz. Biz gazdan ehtiyoj bo'lib foydalanamiz.

Men oshxonada onamga yordam beraman.

ELEKTR JIHOZLARI

KOMPYUTER

Kompyuterda yoziladi, rasmlar chiziladi va turli o'yinlar o'ynaladi.

Kompyuter orqali yangiliklarni bilish va xabarlashish mumkin. Men ham kompyuterda ishlashni o'rganaman.

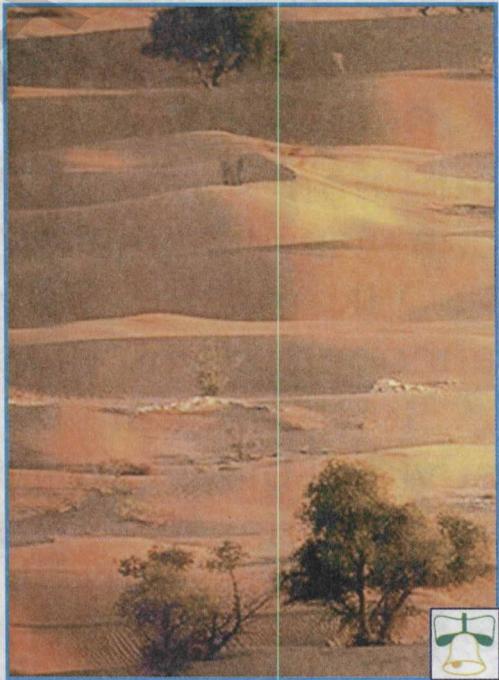
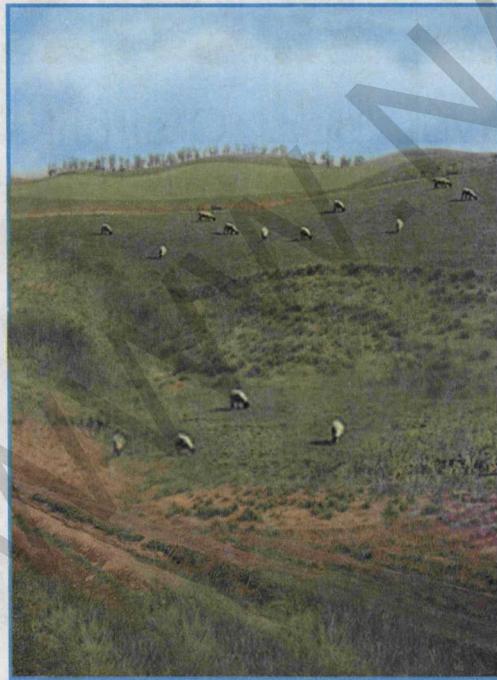
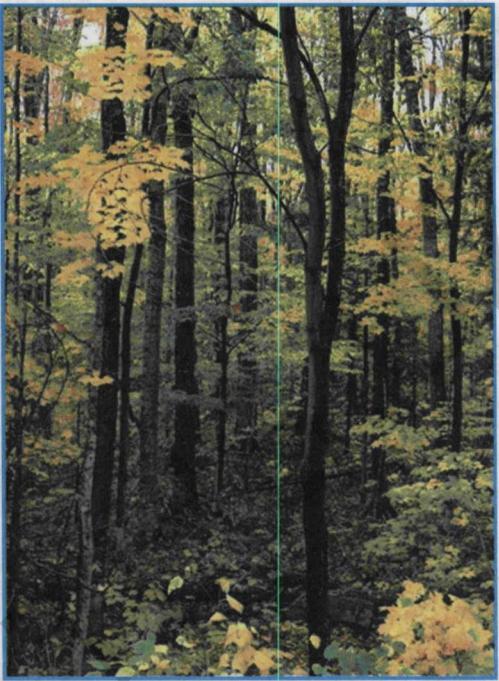
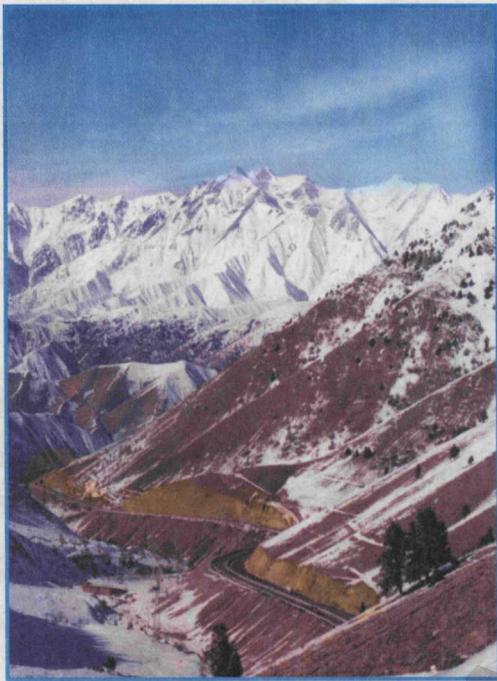
Biz O'zbekistonda yashaymiz

Bizning Vatanimiz – O'zbekiston. Uning tabiatи juda go'zal. O'zbekistonda bog'-lar, dalalar va yaylovlar ko'p. Daryolar to'lib oqadi. Tog' yonbag'irlarida o'rmonlar bor.

O'zbekistonda cho'llar ham bor. Cho'larning bir qismi o'zlashtirilgan. U yerlarda paxta, bug'doy ekiladi. Bog'-larda turli-tuman mevalar, dalalarda paxta, sabzavot, shirin-shakar qovun va tarvuzlar yetishtiriladi. Yaylovlarda qo'y-qo'zilar, mollar boqiladi.

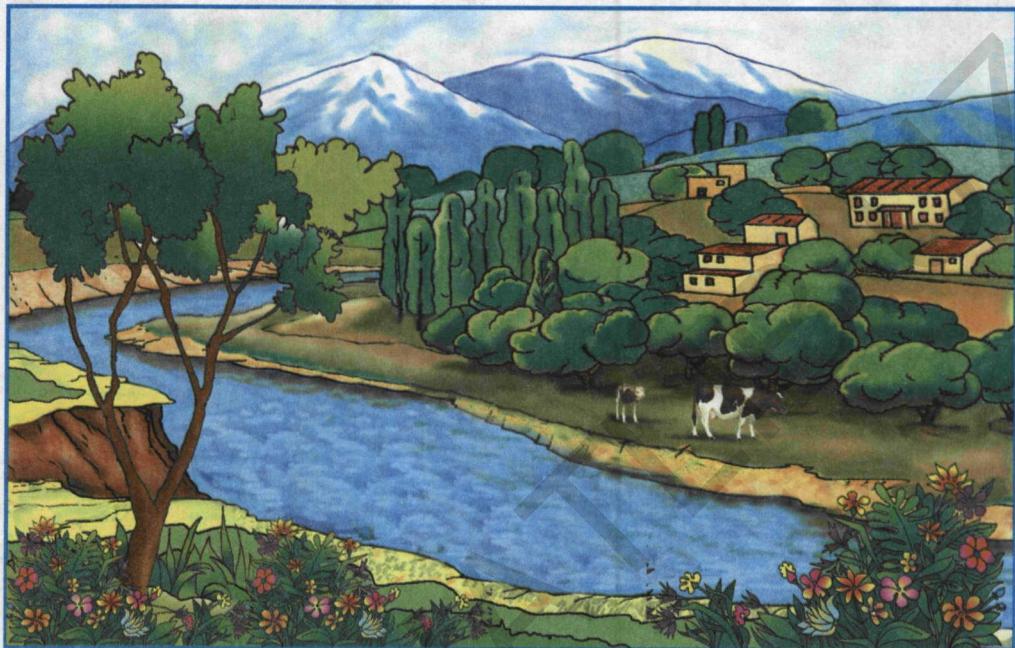
Biz Vatanimiz tabiatidan zavqlanamiz.

SUV – OBIHAYOT

Suv bor joyda hayot bor. O'simlik-lar ham, hayvonlar ham, odamlar ham suvsiz yashay olmaydi.

O'lkamizda daryolar ko'p. Ariq va anhorlar suvni daryolardan oladi.

Bog' va dalalar ariq hamda anhor suvlari bilan sug'oriladi. Ichimlik suvi suvquvurlar orqali keladi.

Suv — tabiat boyligi. Uni tejab sarflash kerak.

Mevalarni qaynatilgan suvda yuvib iste'mol qiling

- 1. Nima uchun meva va sabzavotlarni yuvish kerak?
- 2. Ularni qanday iste'mol qilasiz?

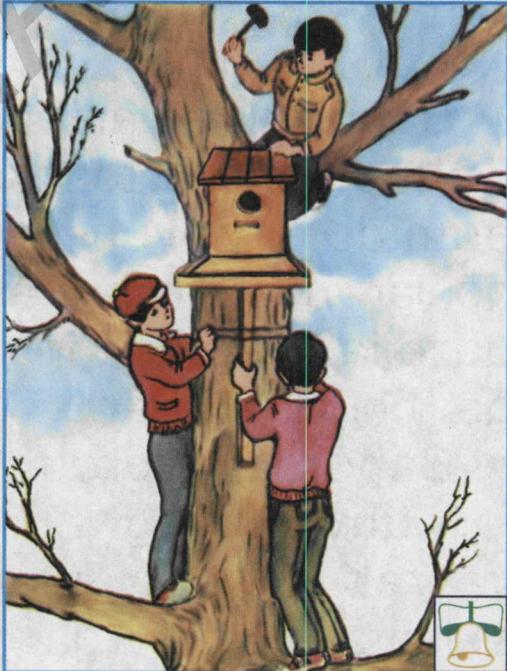
BAHOR

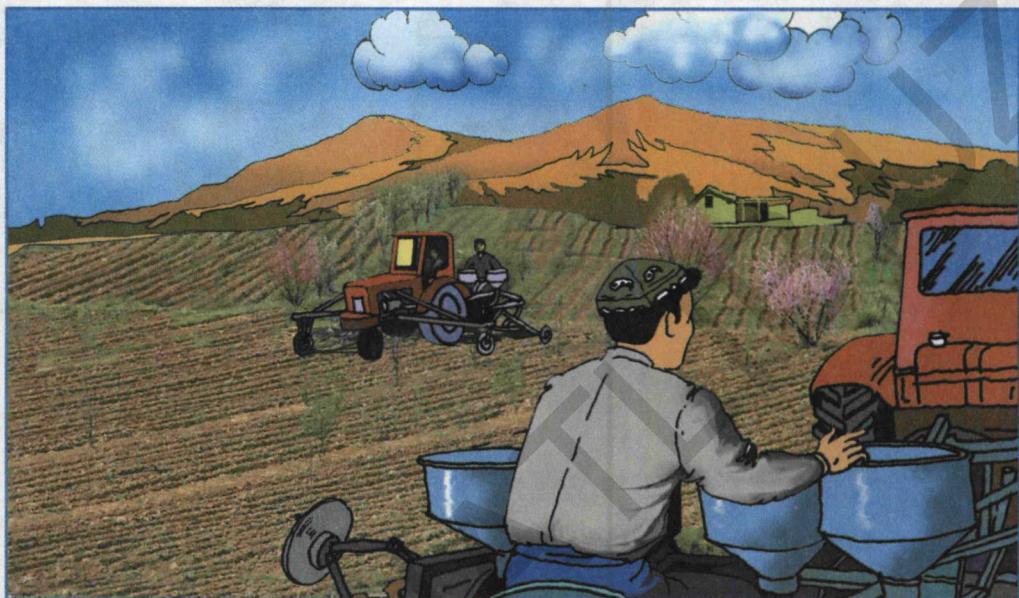
Bahor keldi. Kunlar isidi. Ba'zi daraxtlar barg yozdi. Ayrimlari qiyg'os gulladi. Quyosh charaqlab turibdi. Jiblajibonlar, qaldirg'ochlar uchib kelishib, in qurishmoqda.

Dalalar yam-yashil o'tlarga burkandi. Dehqonlar dalalarda ish boshladilar.

Qushlar – bizning do'stimiz

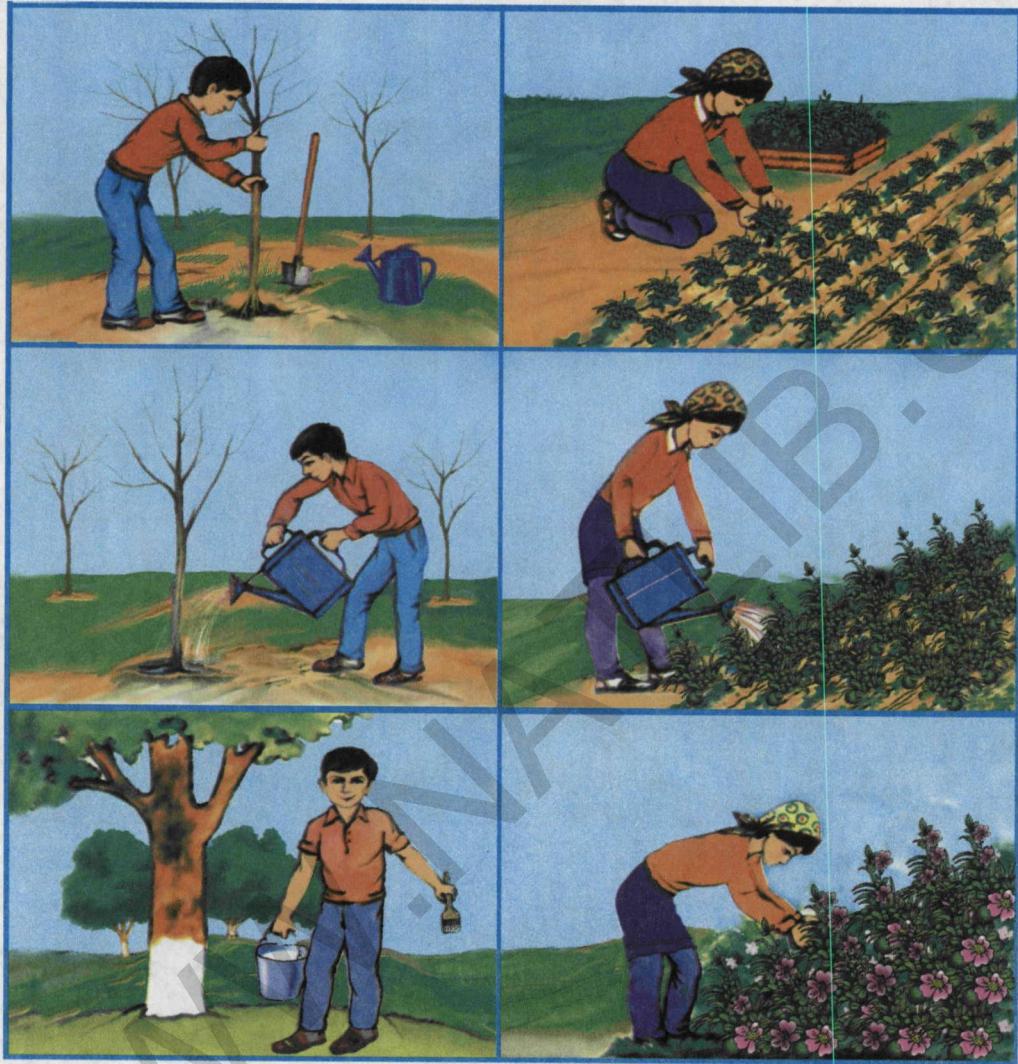

KISHILARNING BAHORDAGI MEHNATI

Bahorda dalalarda ishlar qizib ketdi. Dehqonlar kartoshka, karam, bodring, pomidor, qovun-tarvuz ekdilar. Bog'bonlar bog'larga daraxt ko'chatlari o't-qazdilar. Paxtakorlar keng maydonlarga chigit ekdilar.

Bahorda tuproq nam bo'ladi. Ekinlar quyoshning nuri va issiqlik tufayli yayrab o'sadi. Men ham ko'chatlarni ekishda kattalarga yordam berdim.

- 1. Siz bahorda qanday ishlarni bajarasiz?
2. Kishilarning bahorgi yumushlari haqida nimalarni bilasiz?

NAVRO'Z BAYRAMI

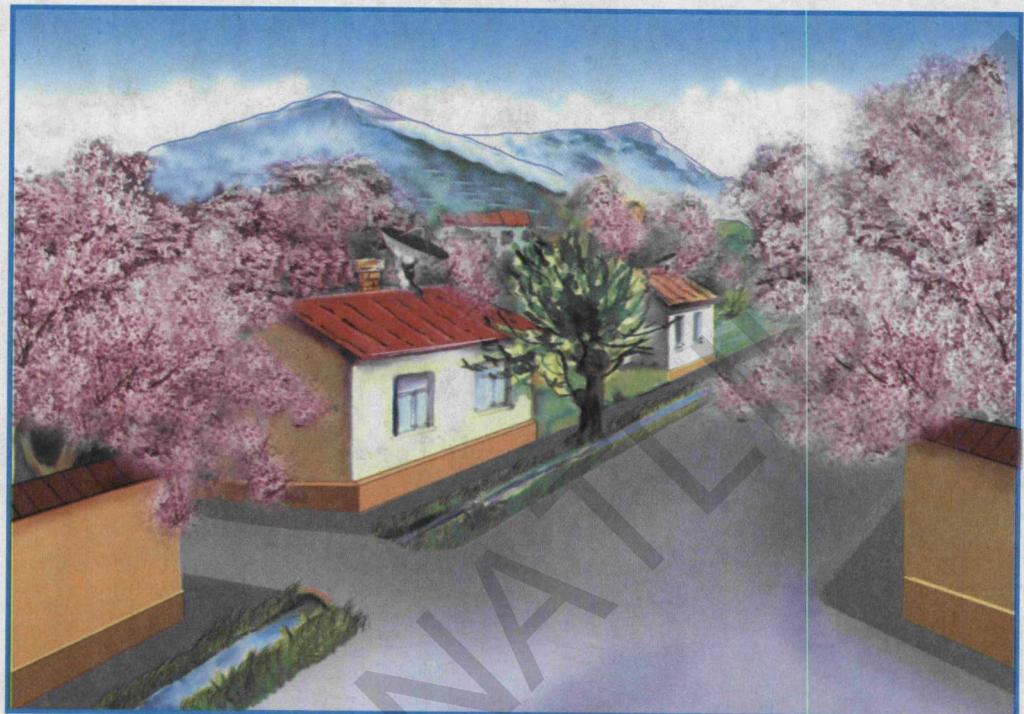

Navro'z — bahor bayrami. 21-martda kun bilan tun tenglashadi. Shuning uchun bu kun bahorgi tengkunlik deyiladi.

Qadimda yangi yil shu kundan boshlangan. Mamlakatimizda Navro'z bayrami keng nishonlanadi.

QISHLOG‘IMIZ TABIATI

Biz yashaydigan qishloq tog‘ga yaqin joylashgan. Qishlog‘imiz bog‘-larida daraxtlar gulladi. Dalalarga ekilgan ekinlar o‘sса boshladi. Yaylovlar ko‘m-ko‘k o‘tlar bilan qoplandi.

Binafsha, chuchmoma va lolaqizg‘aldoqlar chaman bo‘lib ochildi.

Qishlog‘imiz tabiatidan zavqlanamiz.

BIZNING BOG'

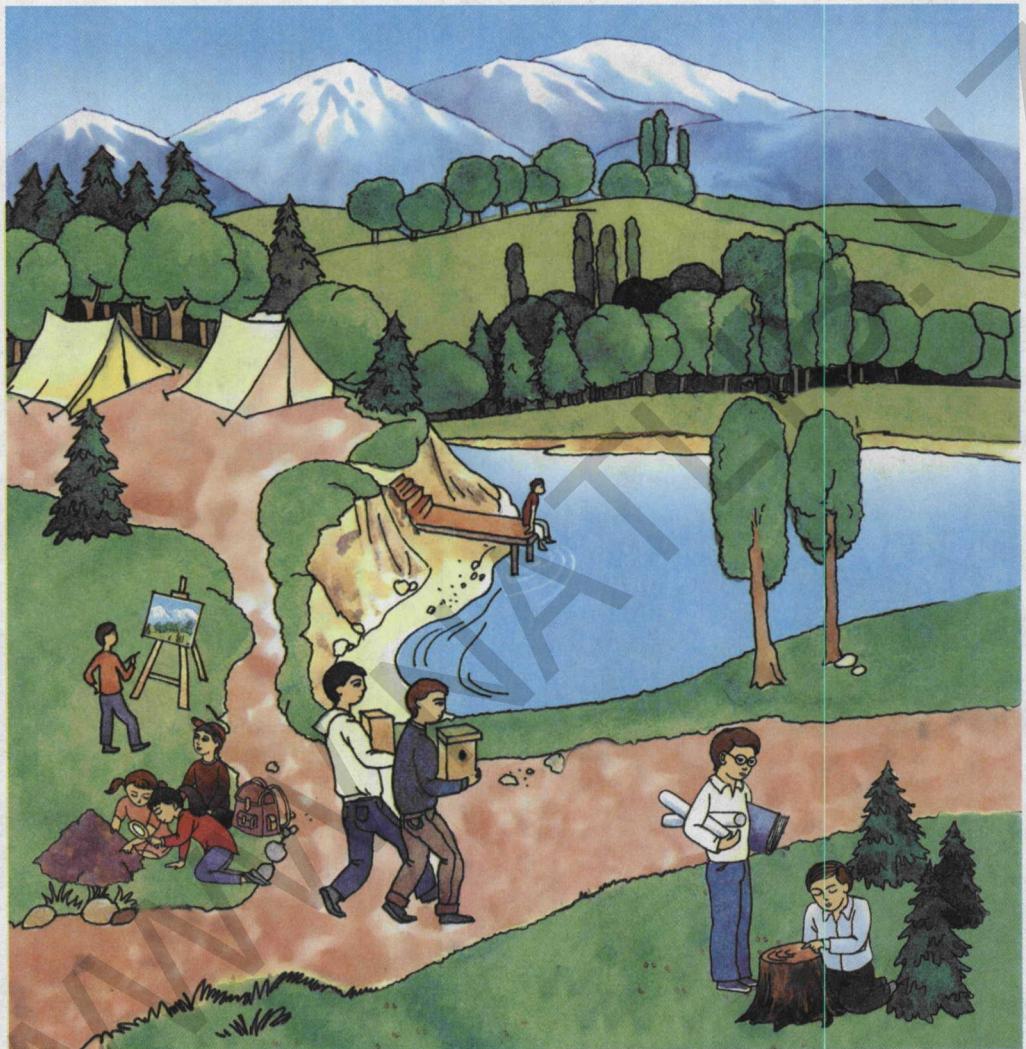

Bizning bog' katta va chiroyli.
Bog'imizda o'rik, olma, shaftoli, nok,
gilos va behi daraxtlari o'sadi.
Anvar bilan Lola bog'dagi ko'chat-
larni parvarish qiladilar. Ularga suv
quyadilar, tagini yumshatadilar.
Biz bog'da do'stlarimiz bilan sayr
qilamiz.

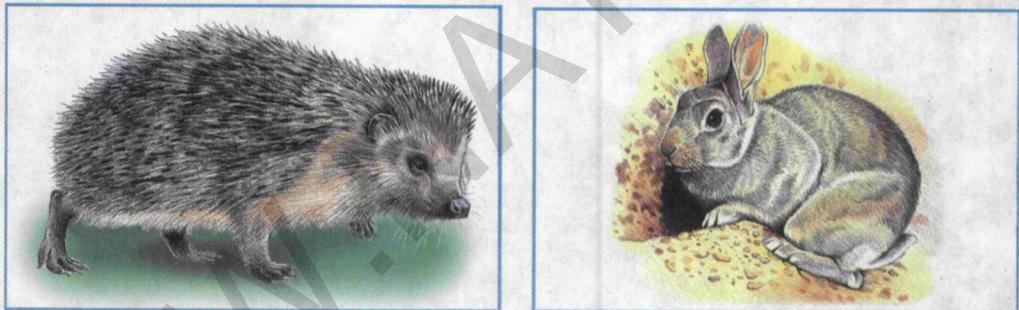

BIZ VA TABIAT

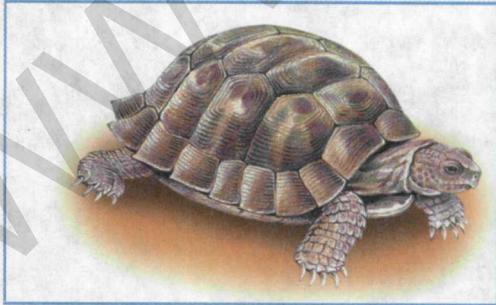
Rasmni ko'zdan kechiring. Inson
tabiatga qanday bog'langan?
Rasmga qarab hikoya tuzing.

Jonli burchak

Tipratikan

Quyon

Toshbaqa

Baliq

Yashil dorixona

Dorivor o'simliklar katta ahamiyatga ega. Ular dalalarda, bog'larda, ekinzorlarda, o'rmonlarda va tog'larda o'sadi.

Moychechak

Zubturum

Bo'znoch

Olma

Anor

Chakanda

Na'matak

Qoqio't

Mevali daraxtlar va butalar mevasi tarkibida vitaminlar ko'p bo'ladi.

Shifobaxsh o'tlarning bargi, guli va mevasidan dori sifatida foydalaniladi.

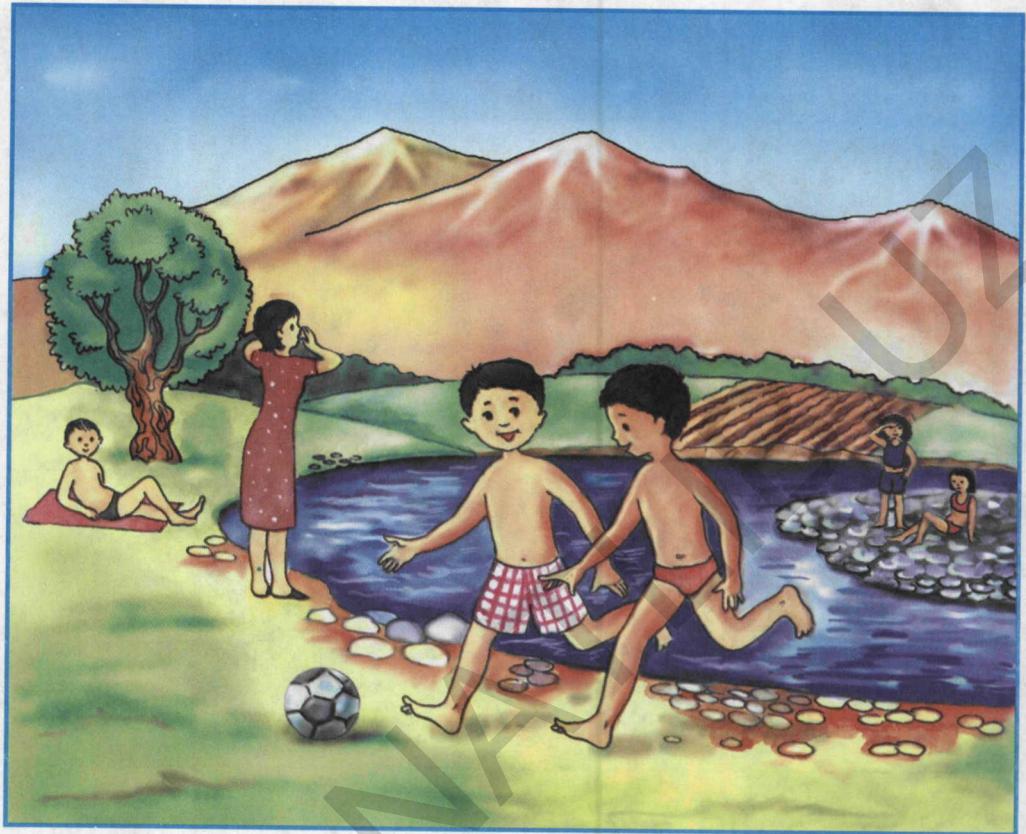
SALOM, YOZ!

Iyun, iyul, avgust — yoz oylari. Yurtimizda yoz juda issiq bo'ladi. Bog'lar-dagi mevalar pishadi. Polizlarda qo-vun-tarvuzlar yetiladi. Dalalardagi bug'doy va sabzavotlarni dehqonlar yig'ib-terib oladilar.

Biz ota-onalarimizga bog'dagi meva-larni terishda yordam beramiz. Foydali mehnatdan so'ng maza qilib dam olamiz.

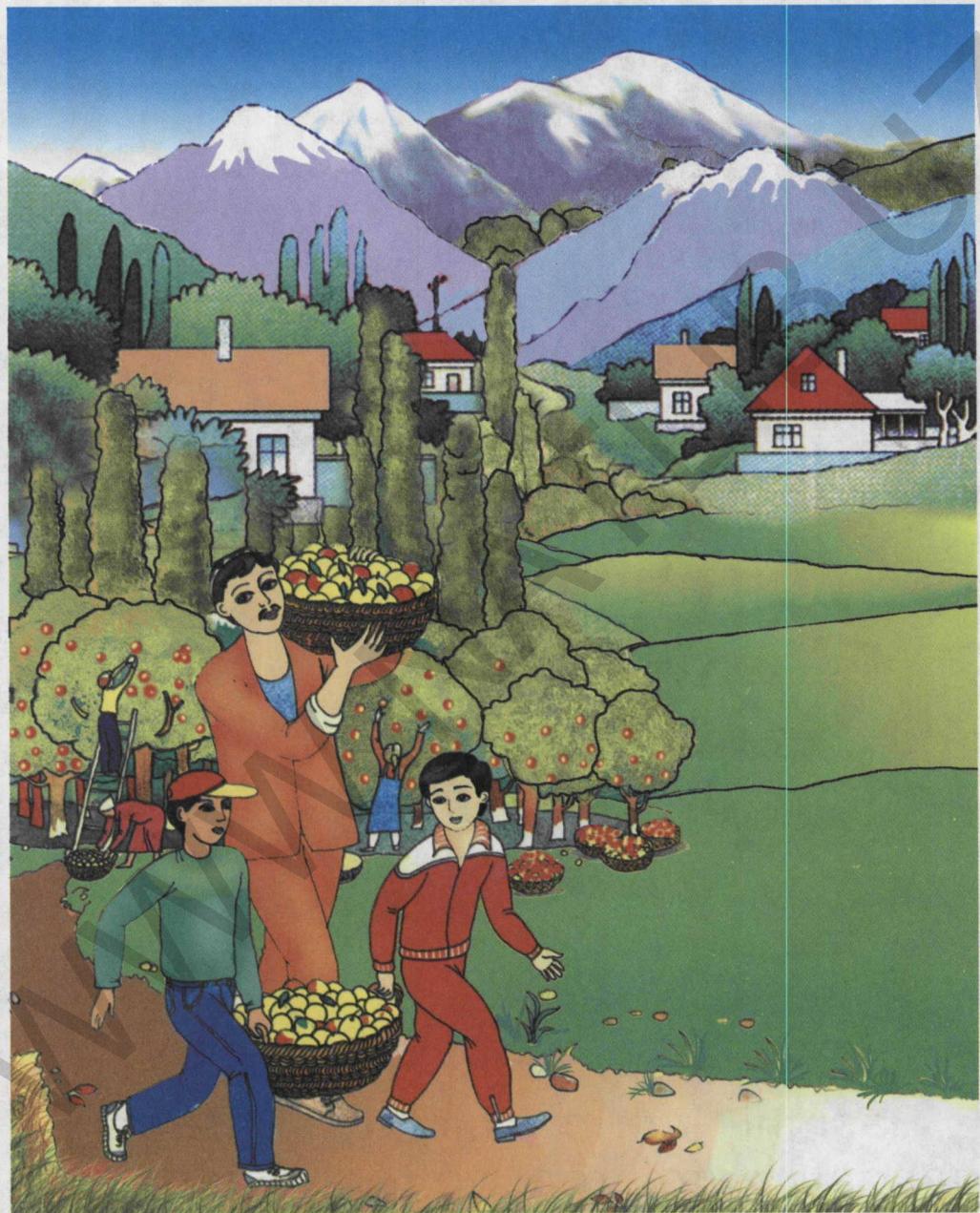
Biz yozgi ta'tilga chiqamiz. Ta'tilda o'rtoqlarimiz bilan o'ynaymiz. Hovuz va anhorlarda cho'milamiz.

Bolalar oromgohlarida dam olamiz. U yerda vaqtimizni qiziqarli o'tkazamiz. Tabiat qo'yniga sayohat qilamiz. Sport musobaqalarida qatnashamiz. Qiziqarli kitoblar o'qiymiz.

Biz yozda miriqib dam olamiz.

YOZDA KISHILAR MEHNATI

Tabiat, xayol, ijodiyot

Rasmni ko'rib chiqing. Rassom qanday xatolarga yo'l qo'ygan?

BILIB QO'YGAN YAXSHI!

Tabiiy gaz, elektr tarmog'i, quvurlardan oqadigan suv odam mehnatini yengillashtiradi. Biroq ularga beparvolik bilan qarash baxtsiz hodisalarga olib keladi.

Olov – insonning do'sti. U issiqlik va yorug'lik beradi, inson mehnatini yengillashtiradi. Lekin undan ehtiyyot bo'lib foydalanish kerak, aks holda u dushmaningizga aylanishi ham mumkin.

YODINGIZDA TUTING!

Olov – o'yinchoq emas!

Yong'in baxtsizlikka olib keladi.

Olov bilan o'ynashmang!

Yong'in sodir bo'lganda kattalariga zudlik bilan xabar bering.

So'ng 101 telefon raqami orqali o't o'chiruvchilarni chaqiring.

.....

MUNDARIJA

Men va atrofimdag'i olam	3
Bizning maktab.....	4
Bizning mahalla.....	6
Ko'chada yurish qoidalari.....	8
O'quvchining kun tartibi.....	10
Shaxsiy gigiyena	12
Quyosh.....	14
Yil fasllari.....	15
O'simliklarning kuzgi hayoti.....	16
Kishilarning kuzdag'i mehnati.....	17
O'simliklar olami.....	18
O'simlik qismlari.....	19
Gulzor.....	20
Xona o'simliklari.....	21
Uy hayvonlari va parrandalar.....	22
Yovvoyi hayvonlar.....	24
Qushlar.....	26
Hasharotlar.....	27
Qish.....	28
Yangi yil.....	29
Biz foydalanadigan jihozlar.....	30

Oshxonada.....	31
Elektr jihozlari.....	32
Kompyuter	33
Biz O'zbekistonda yashaymiz.....	34
Suv — obihayot.....	36
Mevalarni qaynatilgan suvda yuvib iste'mol qiling.....	37
Bahor.....	38
Qushlar – bizning do'stimiz.....	39
Kishilarining bahordagi mehnati.....	40
Navro'z bayrami.....	42
Qishlog'imiz tabiat.....	43
Bizning bog'.....	44
Biz va tabiat.....	45
Jonli burchak.....	46
Yashil dorixona.....	47
Salom, yoz!	49
Yozda kishilar mehnati.....	51
Tabiat, xayol, ijodiyot.....	52
Bilib qo'ygan yaxshi!	53
Yodingizda tuting!	53

AIDA GAYKOVNA GRIGORYANS

ATROFIMIZDAGI OLAM

Umumiy o'rtta ta'lif mакtablarining
1-sinfi uchun darslik

12-nashri

Cho'lpion nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2015

Tarjimon **Shaxrixon Mirzaxmatova**

Muharrir **Umida Sodiq qizi**

Badiiy muharrir **Sardor Qurbanov**

Texnik muharrir **Yelena Tolochko**

Musahhih **Umida Rajabova**

Matn teruvchi **Gulchehra Azizova**

Litsenziya raqami Al № 163. 09.11.2009. Bosishga 2015-yil 25-mayda ruxsat etildi.
Bichimi 70x90^{1/16}. Ofset qog'ozи. Pragmatic TAD garniturasi. Kegli 18. Sharli bosma
tabog'i 4,09. Nashr tabog'i 4,07. Adadi 544780 nusxa. Shartnoma № 21-2015.
Buyurtma № 15-426.

Original-maket O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpion nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyida tayyorlandi. 100129, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30.
Telefon: (371) 244-10-45. Faks (371) 244-58-55.

O'zbekiston matbuot va axborot agentligining «O'zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy
uyida bosildi. 100129, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30.

PACCL